

УДК 81'25'276.3-053.6

І. В. Онушканич,
викладач

М. В. Штогрин,
викладач

(Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу)
c.jucmac@rambler.ru

СЛЕНГ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ: ПОНЯТТЯ, ЕТИМОЛОГІЯ, СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ

У статті представлено дослідження сленгу як перекладознавчої категорії – подано його поняття за різними вченими, визначено етимологію цього явища, проаналізовано основні способи перекладу сленгу. Виконано систематичний аналіз найтиповіших одиниць, що відносяться до сленгу, на матеріалах сценаріїв американських телесеріалів. Охарактеризовано поняття "сленг" з точки зору мовознавчої науки; визначено особливості походження та розвитку сленгу; подано основні способи перекладу сленгових одиниць на українську мову такі як еквівалентні відповідники, трансформації, контекстуальні заміни, антонімічний та описовий переклад.

Ключові слова: переклад, лексичний еквівалент, телесеріал, сленг, аналіз.

Сучасні геополітичні тенденції зближення світових культур та проблеми міжнаціонального спілкування зумовлюють актуальність проведення лінгвістичних досліджень, спрямованих на вивчення національно-культурної специфіки мовних явищ. Сленг як унікальне міжмовне та внутрішньомовне явище постійно запозичує лексемні одиниці з жаргонів та інших підсистем, а також, в свою чергу, стає незалежним постачальником слів розмовного використання. Постійна зміна системи сленгу робить майже неможливим його фіксацію на паперовому носії, а також підрахування його кількісного складу.

На увагу заслуговує той факт, що окремі дослідники ще з кінця XVIII-го століття звернули увагу на найрізноманітніші вияви соціальної природи сленгу (наприклад, функціонування в обмежених соціоконтекстах), саме в XX-му столітті було виділено суттєвий аспект цієї лексики – соціальний. Так, наприклад, існують випадки використання молодіжного сленгу не тільки молоддю, а й дорослими та освіченими людьми. Так само можна часто зустріти випадки використання викладачами студентського сленгу, або ж дружини водіїв можуть користуватися мовою сленгу своїх чоловіків, тому що вони також часто її чують, і з часом починають розуміти.

Проте, недостатньо уваги приділялося розгляду сленгу як перекладознавчої проблеми. Особливості відтворення американського сленгу засобами української мови потребують подальших лінгвістичних досліджень, що обумовлено, перш за все, плинністю лексичного складу даного мовного субстрату, а також широкою представленістю американського сленгу у засобах масової інформації та фільмах, присвячених життєдіяльності молоді США, молодіжних форумах.

Мета дослідження полягає в аналізі поняття сленгу, його етимології та особливостей перекладу сленгізмів з англійської на українську мову.

Сформульована мета проектує необхідність розв'язання таких завдань: охарактеризувати поняття "сленг" з точки зору мовознавчої науки; визначити особливості походження та розвитку сленгу; з'ясувати основні способи перекладу сленгових одиниць на українську мову.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше був виконаний систематичний аналіз одиниць, що відносяться до сленгу на матеріалах сценаріїв американських телесеріалів, досліджені особливості їх передачі в українському перекладі, відмічені випадки розходження варіантів перекладу з оригіналом та подана оцінка тих чи інших варіантів з точки зору перекладацької адекватності.

Проблематика сленгу є предметом постійного наукового пошуку. Поняття сленгу здобуває все більше уваги сучасної філології. Різні аспекти сленгу вивчалися в працях Е. Патріджа, Г. Л. Менкена, І. Р. Гальперіна, В. Г. Вілюмана, М. М. Маковського, В. В. Балабіна, У. О. Потятиника.

У вітчизняній лінгвістиці соціолінгвістичний підхід до вивчення питання сленгу розроблений видатним ученим М. Маковським. Сленг, за Маковським – історично складена лінгвосоціальна норма, яка реалізується на рівні мовлення (фонетика, граматики, лексика), генетично й функціонально відмінна від професійних і жаргонних елементів мови; семантика сленгових лексем не завжди сягає стилістичного переосмислення, а слова сленгу не обов'язково використовуються для створення стилістичного ефекту [1: 109].

Вагомий внесок у дослідження американського сленгу зробив Г. Менкен. Він стверджує, що сленг – категорія загального поширення, що перебуває за межами загальноприйнятих мовних норм. Г. Менкен, досліджуючи еволюцію сленгу, визначив закономірності, згідно з якими "тривалість життя" одних сленгових одиниць визначається століттями, інші ж "безславно" гинуть, ледь з'явившись на світ [2: 36].

У російському мовознавстві найчастіше приводиться визначення В. А. Хомякова: "Сленг – це відносно стійкий для певного періоду, широко вживаний, стилістично маркований (понижений) лексичний пласт

(іменники, прикметники і дієслова, що позначають побутові явища, предмети, процеси і ознаки), компонент експресивного просторіччя, що входить в літературну мову і володіє експресією" [3: 9].

У цьому визначенні слід звернути увагу на наступні ознаки сленгу: сленг, на думку В. А. Хомякова, хоч і відноситься до "експресивного просторіччя" і літературної мови, його ступінь наближення до літературного стандарту "вельми неоднорідний".

Межа між живою, розмовною мовою та сленгом була і є дуже рухливою та перехідною. Часто статус слова змінюється, і те, що, скажімо, у 60-х, 70-х, 80-х роках ХХ століття вважалося сленгом, тепер стало частиною повсякденного словника людей.

Сленг кожної історичної епохи відображав риси часу. Сленг 60-х був наслідком підвищеного інтересу до наркотиків, популярної музики, постійної ейфорії. Сленг 70-х містив велику кількість епітетів, що стосувалися невдач: "wally", "nurd" тощо. У сленгу 80-х переважали слова, що стосувалися грошей та роботи.

Основне завдання перекладача при досягненні адекватності – майстерно виконати різноманітні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якомога точніше передавав всю інформацію, що містить текст оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу. Збереження незмінних стилістичних особливостей початкового тексту, незалежно від його жанрової приналежності, є одним з найголовніших завдань будь-якого перекладу.

Прагнення до максимальної змістової і структурної близькості перекладу до оригіналу призводить до того, що еквівалентними виявляються не тільки тексти, що об'єднуються у процесі перекладу, але й окремі висловлювання в цих текстах, не тільки відповідні висловлювання, а й їхні складові одиниці, як, наприклад, сленгові слова [4]. Переклад сленгізмів найчастіше здійснюється за допомогою еквівалентних відповідників, стилістично нейтральних варіантів чи просторіччя.

При перекладі сленгу найприроднішим є використання еквівалентних відповідників за наявності їх в мові перекладу. Якщо говорити про перекладацьку еквівалентність, то під цим поняттям слід розуміти максимально можливий лінгвістичний ступінь збереження змісту оригіналу в перекладі. Наведемо кілька прикладів перекладу сленгових одиниць за допомогою еквівалентних відповідників:

wild-assed – відморожений;
top-notch – суперовий;
dude – чувак;
to kill – стібатися, тюкати;
action – тусовка.

Еквівалентні відповідники відіграють надзвичайно важливу роль у процесі перекладу. Саме ці лексеми, як перекладацькі одиниці, щонайперше увиразнюються у свідомості перекладача і служать основою при виконанні перекладу, і вже спираючись на них, перекладач здійснює подальший перекладацький процес.

В деяких випадках за відсутності прямого еквіваленту можна обмежитися стилістично нейтральними варіантами, що передають лише загальне значення сленгової одиниці. Таку функцію пошуку на українській мові достатньо експресивних і образних відтінків сленгізмів виконує сам перекладач. Розглянемо кілька прикладів:

couch potato – лінивий;
laid-back – спокійний, врівноважений;
to catch some rays – засмагати;
fox – приваблива дівчина;
guu – друг.

Якщо розглядати трансляцію деяких сленгових одиниць за допомогою стилістично нейтральних варіантів, то слід відмітити, що їх переклад неможна визнати достатньо експресивним. Так, наприклад, висловлювання to blow one's top рекомендується перекладати "сердитися", проте і стандартний варіант (to get) very angry також означає "стати дуже сердитим". На українській мові дається ідентичний переклад, а по-англійськи значення абсолютно різні: образна сленгова одиниця (to blow one's top), з однієї сторони, і зворот-стереотип (to get very angry), з іншої [5: 84].

Також при відсутності еквівалентних відповідників можна удатися до просторіччя, яке додає тексту, що перекладається, необхідну характеристику відхилення від літературної норми, наприклад:

longhaired – "інтелігент";
book smart – розумник;
assface – дурень;
cherry – недоторка;
klutz – незграба.

Дуже часто перекладач при трансляції сленгової лексики вдається до ряду трансформацій різного характеру. Одним з найбільш ефективних видів перекладацьких трансформацій є варіантні відповідники. Вони використовуються у випадках, коли одній лексемі мови джерела стаття двомовного словника пропонує декілька варіантів перекладу, і перекладачеві доводиться вибирати один з них. Варіантні відповідники є множинними, тобто, реалізуються у декількох способах перекладу даної одиниці мови джерела, причому вибір одного з варіантів продиктовується контекстом [6: 243]. Майстерність (хист)

перекладача і полягає саме в здатності знайти ряд відповідників даній одиниці оригіналу і вибрати з цього ряду варіант, найбільш підхожий за даним контекстом. Розглянемо ряд варіантних відповідників до певних сленгових одиниць:

Awesome – потрясаючий, фантастичний, кльовий, прикольний, чудовий, цікавий, люксихний;
Bubblehead – дурак, довбань, дурбелік, придурок, пень, йолоп, бевзь, олух, одоробло, дуплятор, аут, балда;
Corper – мусор, мент, лягавий, поліцай, коп, ментура;
Nut – голова, баняк, башка, довбешка, макітра.

Перейдімо до цілих окремих речень для кращого порівняння:

That was awesome! – Це було потрясно!

Let me have a look at this awesome new dress of yours. – Покажи мені свою нову чудову сукню.

Awsome! I'm impressed. – Кльово! Я в захваті!

Нерідко перекладачеві доводиться здійснювати вибір оптимального відповідника, детально вивчаючи ширший контекст, беручи до уваги умови написання тексту, позицію автора оригіналу, історичне тло тощо. Перекладач повинен незмінно використовувати фонові знання, творчий досвід, майстерність та загальну ерудицію.

Часто контекст змушує відмовлятися від вибору однієї з варіантних відповідностей, тоді доводиться шукати новий варіант перекладу – контекстуальну заміну, коли у зв'язку з особливостями конкретного контексту перекладач відмовляється від використання існуючої лексичної відповідності та підбирає варіант перекладу, що підходить лише к даному випадку [7: 131]. Контекстуальні відповідники використовуються як нерегулярний, винятковий спосіб перекладу одиниці оригіналу, придатний тільки в даному контексті, причому жодний словник не фіксує контекстуальних відповідників, адже вони – це наслідок творчого пошуку перекладача, вияв його майстерності та інтуїції.

Розглянемо наступний приклад:

...he did not know this particular honey of English resorts.

... він не знав про саме цю перлину англійських курортів.

У даному випадку сленг honey без вагань можна перекласти як перлина, бо українською мовою цей відповідник є найбільш доречним та вдалим, хоча поза даним контекстом в українській мові важко знайти співвідношення між словами honey і перлина.

Якщо функціональні аналоги або варіантні відповідності відсутні в мові перекладу, перекладач може вдаватися також до прийому компенсації втрат, сутність якого полягає в тому, що елементи змісту, втрачені при перекладі одиниці в оригіналі, передаються в тексті перекладу іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місті, що і в оригіналі [8: 96]. Таким чином, в тексті перекладу створюється інший образ, такого ж стилістичного напрямку. Перекладачеві важливіше забезпечити стилістичну адекватність перекладу у цілому, ніж зберегти точне розташування стилістичного прийому у тексті.

Розглянемо кілька прикладів:

Shoot! – Яка дурня!

My hat! – Оце так!

Heads up! – Стережись!

Дослівний переклад не дав би адекватного розуміння оригінальної одиниці. Якщо залишити цей елемент без перекладу (нульовий переклад), то це зашкодило б цілісності першотвору. Порівняймо наступні речення:

He can beat your brains out for her. – Він можеш з шкури лізтимеш заради неї.

You think I'm around the bend? – Гадаєш, я несповна розуму?

Характерним для перекладу сленгу є також прийом генералізації. Він полягає у міжмовному перетворенні лексеми мови джерела з вузьким семантичним полем на лексему мови перекладу з ширшим семантичним полем. В лексичному плані це є заміна часткового поняття загальним, видового – родовим. Наведемо приклад:

Green – зелені, бакси – гроші;

Snow – морфін, героїн, кокаїн – наркотики;

Caddy – Кедді, кадилак – машина.

Розглянемо ще кілька прикладів в реченнях:

He dusted one, then lit it up. – Він додавив наркотик в сигарету, а потім закурив.

Loose up! I never saw the guy before. Who is he? – Ну кажи вже. Я того хлопця ніколи не бачив. Хто він?

Сленгізм loosen up та dust мають свої прямі відповідники в українській мові "розв'язувати язика" та "марихуана", проте в даному випадку при перекладі було використано прийом генералізації, що призвело до зменшення експресивного забарвлення сленгових одиниць.

Дуже поширеним видом трансформації у процесі перекладу сленгізмів є заміна частин мови, або конверсія. Часто зустрічаються випадки, коли англійські сленгові іменники і прикметники замінюються на українські дієслова. Це в основному стосується іменників з закінченням -er, що широко використовуються не тільки для означення осіб певної професії, а й взагалі, для означення діяча. Значення таких іменників, як правило, передається українським дієсловом [9: 136]. Так, наприклад,

сленговий іменник *arm-twister* означає "someone who uses strong persuasion", проте українською мовою значення цього слова передається як "напосідатися". Розглянемо даний приклад в реченні:

I hate to seem like an arm twister, but I really need your help on this project. – Я не хотів би на тебе напосідатися, проте мені дійсно потрібна допомога з цим проектом.

Іншим прикладом в даному контексті слугує сленгове слово *eyeropper*, що означає "something astonishing"; в українській мові даний сленгізм звучить "приголомшливий". Наведемо приклад вживання його в реченні:

Wow, that guy is truly an eyeropper! He is so cute! – Цей хлопець виглядає приголомшливо! Він такий симпатичний!

Не рідко при перекладі сленгізмів використовується й антонімічний переклад. Це типовий приклад комплексної лексико-граматичної трансформації, у якій одночасно здійснюються модифікації лексичної та синтаксичної структур. Антонімічний переклад спирається на логічний постулат, згідно з яким заперечення будь-якого значення можна прирівняти до ствердження протилежного йому значення. Цьому відповідає формально-логічна категорія конкрадикторності: А не є не-А або Не-А не є А [10: 201]. На практиці антонімічний переклад, як правило, пов'язується з заміною однієї з лексем оригіналу на її міжмовний антонім. При цьому дуже часто стверджувальна конструкція у реченні вихідного тексту замінюється на заперечну в перекладі і навпаки.

Hold it! – Не рухайся!

I am not kidding! – Я серйозно говорю!

Hold on, please. – Не кладіть слухавку, прошу.

Stay out of here! – Не лізь!

You betcha! – Не сумнівайся!

Зустрічаються й випадки перекладу сленгу за допомогою методу цілісного перетворення. Цей метод змінює внутрішню форму будь-якого відрізка мовленнєвого потоку, хоча загальний зміст залишається незмінним. При цьому ступінь змістової спільності між перекладом та оригіналом залишається невисоким і визначається метою комунікації або ідентифікацією ситуації. Розглянемо наступні приклади:

Never mind. – Нічого, не зважай.

Get away! – Хто б міг подумати?!

No way! – Нізащо!

Give it a rest! – Замовкни!

При перекладі сленгових одиниць, що не мають безпосередніх відповідностей, перекладач може вдатися до описового перекладу. Недоліком описового перекладу є його громіздкість і багатослівність, тому найбільш вдало цей спосіб перекладу застосовується в тих випадках, коли можна обійтися порівняно коротким поясненням.

ball-breaker – жінка, яка демонструє свою владу, принижуючи гідність чоловіків;

goldbrick – людина, та, що ухиляється від виконання своїх обов'язків;

jollop – міцний алкогольний напій;

mainline – тоненька лінія кокаїну для вдихання;

Chocolate Ecstasy – змішувати кокаїн та шоколадний порошок, а потім вдихати цю суміш.

Таким чином, бачимо, що при перекладі сленгу в основному слід притримуватися двох напрямків – або пошук аналогічного відповідника, що володіє приблизно такою ж експресивністю, або ж шляхом підбору найбільш близького по емоційній забарвленості відповідника з розмовного шару мови. Велику значущість при цьому відіграють "фонові знання" про сленг, тобто інформація про ситуацію використання відповідного сленгізму. Подібна інформація, на жаль, слабо відображається в сучасних двомовних словниках. Все це в певній мірі утруднює роботу професійних перекладачів і призводить до помилок при перекладі сленгових одиниць. Тому, вважаємо, що проблема перекладу сленгу з англійської мови на українську недостатньо досліджена і може стати основою подальших досліджень в галузі перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Маковский М. М. Языковая сущность современного английского сленга / М. М. Маковский // Ин. яз. в школе. – М. : Просвещение, 1962. – № 4. – С. 102–113.
2. Mencken H. L. The American Language / H. L. Mencken. – New York, 1992. – 777 p.
3. Хомяков В. А. Нестандартная лексика в структуре английского языка национального периода : автореф. дис. канд. филол. наук : 10.02.04 / В. А. Хомяков. – Л., 1980. – 75 с.
4. Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1983. – 213 с.
5. Комиссаров В. Н. Пособие по переводу с английского языка на русский. Часть 1 : Лексико-фразеологические основы перевода / В. Н. Комиссаров, Я. И. Репкер, В. И. Тархов. – М. : Высш. шк., 1960. – 176 с.
6. Корунец І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник / І. В. Корунец. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 448 с.
7. Шурупова М. В. Проблематика английского сленга в аспекте теории перевода / М. В. Шурупова // Вестник Московского гос. обл. ун-та. Лингвистика. – 2010. – № 4. – С. 130–135.
8. Латышев Л. К. Технология перевода : Учебное пособие по подготовке переводчиков (с нем. яз.) / Л. К. Латышев. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 280 с.

9. Комиссаров В. Н. Пособие по переводу с английского языка на русский. Часть II : Грамматические и жанрово-стилистические основы перевода / В. Н. Комиссаров, Я. И. Ретцер, В. И. Тархов. – М. : Высш. шк., 1965. – 287 с.
10. Казакова Т. А. Практические основы перевода. Translation Techniques. English-Russian / Т. А. Казакова. – СПб. : Изд-во "Союз", 2000. – 319 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Mayakovskiy M. M. Yazykovaya sushchnost sovremennoho anhliyskoho slenha [Language essence of the modern English slang] / M. M. Mayakovskiy // In. yaz. v shkole. – M. : Prosveshchenie, 1962. – № 4. – S. 102–113.
2. Mencken H. L. The American Language / H. L. Mencken. – New York, 1992. – 777 p.
3. Khomyakov V. A. Nestandartnaya leksika v structure anhliyskoho yazyka : avtoref. dis. kand. filol. nauk : 10.02.04 [Non-standard lexis in the English language structure : synopsis of a thesis] / V. A. Khomyakov. – L., 1980. – 75 s.
4. Shveytser A. D. Sotsialnaya differentsiatsiya anhliyskoho yazyka v SSHA [Social differentiation of the English language in the USA] / A. D. Shveytser. – M. : Nauka, 1983. – 213 s.
5. Komissarov V. N. Posobiye po perevodu s anhliyskoho yazyka na russkiy. Chast I : Leksiko-frazeologicheskiye osnovy perevoda. A textbook on translation from English into Russian. Part I / : Lexical and phraseological basic principles of translation / V. N. Komissarov, Ya. I. Retsker, V. I. Tarkhov. – M. : Vysshaya shkola, 1960. – 176 s.
6. Korunets I. V. Teoriya i praktyka perekladu (aspektnyi pereklad) : Pidruchnyk Theory and practice of translation (aspect translation) : Textbook / I. V. Korunets. – Vinnytsya : Nova Knyha, 2001. – 448 s.
7. Shurupova M. V. Problematika anhliyskikh slenha v aspekte teorii perevoda [Problems of English slang words in the theory of translation] / M. V. Shurupova // Vesnik Moskovskogo gos. obl. un-ta. Lingvistika. – 2010. – № 4. – S. 130–135.
8. Latyshev L. K. Tekhnolohiya perevoda : Uchebnoye posobiye po podgotovke perevodchikov (s nem. yazyka) A textbook on translators' training (from German) / L. K. Latyshev. – M. : NVI-TEZARUS, 2001. – 280 s.
9. Komissarov V. N. Posobiye po perevodu s anhliyskoho yazyka na russkiy. Chast II : Hramaticheskkiye i zhanrovo-stilisticheskkiye osnovy perevoda. A textbook on translation from English into Russian. Part II / : Grammatical genre and stylistic basic principles of translation / V. N. Komissarov, Ya. I. Retsker, V. I. Tarkhov. – M. : Vysshaya shkola, 1965. – 287 s.
10. Kazakova T. A. Practicheskkiye osnovy perevoda. Translation Techniques. English-Russian Practical basic principles of translation. Translation Techniques. English-Russian / T. A. Kazakova. – Soyuz, 2000. – 319 s.

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2014 р.

Онушканич В. И., Штогрин М. В. Сленг как переводческая категория: понятие, этимология, способы перевода.

В статье представлено исследование сленга как переводческой категории – подано его понятия по разным учеными, определено этимологию этого явления, проанализированы основные способы перевода сленга. Выполнен систематический анализ типичных единиц, относящихся к сленгу, на материалах сценариев американских телесериалов. Охарактеризованы понятия "сленг" с точки зрения языкознания; определены особенности происхождения и развития сленга; представлены основные способы перевода сленговых единиц на украинский язык такие как эквивалентные соответствия, трансформации, контекстуальные замены, антонимический и описательный перевод.

Ключевые слова: перевод, лексический эквивалент, телесериал, сленг, анализ.

Onushkanych I. V., Shtohryn M. V. Slang Words as a Category of Translation Studies: Notion, Etymology, Ways of Translation.

The research deals with slang words as a category of translation studies, their notion, etymology and ways of translation. Slang as a unique interlingual and intralingual phenomenon constantly borrows lexical units from jargons and other subsystems, and, in its turn, becomes an independent source of everyday language words. Continuous variation of slang system makes its fixation almost impossible. The TV shows and movies containing slang words as well as information on slang words selected from the scientific journals serve as research material. The scientific methods of analysis, synthesis, description and comparison have been used in order to single out slang words in American TV shows and movies, their character and particular features. As a result the most peculiar features of slang words are described, their etymology investigated and the ways of their translation into Ukrainian proposed. It is also proven that the main task of the translator, who wishes to achieve adequacy during the translation, is to make various translation transformations in order to more accurately render the information which is contained in the source text, following appropriate rules of target language. Every translation aims at preserving stylistic features of the source text not depending on its genre. The translator must always use his background knowledge, skills, experience and general erudition.

Key words: translation, lexical equivalent, TV show, slang, analysis.